

mgr Maria Jadczyk
Centrum Kształcenia Ustawicznego
Toruński Ośrodek Doradztwa
Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli
Doradca Metodyczny

Toruń, 25.05.2009 r.

OPINIA O PROGRAMIE
HISTORII DLA GIMNAZJUM
„Poznajemy przeszłość”
Stanisława Zajęcia

Stanisław Zajęca, znany dotąd w środowisku nauczycieli i dydaktyków historii, autor kilkudziesięciu publikacji dotyczących szkół ponadgimnazjalnych, opracował autorski program nauczania pt. „Poznajemy przeszłość” dla przedmiotu „historia” przewidziany w klasach I–III zreformowanego gimnazjum. Tytuł programu Stanisława Zajęcia wynika z wcześniejszych inicjatyw wydawnictwa SOP Oświatowiec Toruń, które dotyczyły szkół ponadgimnazjalnych. Opiniowany program „Poznajemy przeszłość” został napisany w oparciu o założenia obowiązującej *Podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* (Dz. U. nr 4, poz. 17, z dnia 15 stycznia 2009r.). Spełnia także wymogi MEN w sprawie dopuszczenia do użytku szkolnego programów nauczania (Dz. U. nr 4, poz. 18, z dnia 15 stycznia 2009 r.) oraz jest zgodny z odpowiednimi zleceniami Parlamentu Europejskiego i Rady Europy (2008/C111/01, z dnia 23 kwietnia 2008 r.).

Program Stanisława Zajęcia „Poznajemy przeszłość” wpisuje się w dążenia współczesnych tendencji w historiografii a jednocześnie stara się sprostac dydaktyce historii, która uwzględnia najnowsze trendy i badania naukowe. Zamysł autora polegał na tym, aby w jednej, krótkiej książeczce zmieścić nie tylko koncepcję nauczania przedmiotu, w tym cele nauczania: szczegółowe i ogólne oraz materiał nauczania z podziałem na zakres podstawowy, propozycje tematów powtórzeniowych, a także kierunki uzupełnienia i poszerzenia materiału nauczania. Autor uwzględnia także procedury osiągania celów edukacyjnych, osiągnięcia absolwenta gimnazjum, proponowane zasady i kryteria oceniania uczniowskich osiągnięć, literaturę dydaktyczną wykorzystywaną przy opracowaniu niniejszego programu, a nawet fragment podstawy programowej dotyczący III etapu edukacyjnego jakim jest gimnazjum. Dlatego nauczyciel, który sięgnie po program Stanisława Zajęcia będzie mógł, po jego uważnym przeczytaniu, bez potrzeby sięgania do następnych publikacji, zacząć efektywną pracę ze swoimi uczniami w nowym roku szkolnym.

Ogólne cele nauczania, wskazane przez autora, są zgodne z założeniami programowymi określonymi przez reformujący się aktualnie system oświaty w Polsce i zwracają szczególną uwagę na: ukazywanie związków między przeszłością teraźniejszością i przyszłością, kształtowanie kompetencji sprzyjających zdobywaniu i posługiwaniu się wiedzą oraz rozbudzanie twórczej refleksji nad tradycją narodową. Cele szczegółowe z podziałem na wiedzę, umiejętności i postawy pozwalają na stworzenie takiego profilu absolwenta gimnazjum, który będzie: rozumiał dynamikę zjawisk i procesów historycznych, dostrzegał zależności między różnymi wymiarami życia społecznego, umiejętnie korzystał z różnych źródeł informacji, a nawet odwoływał się do wiedzy historycznej poza edukacją szkolną. W proponowanym profilu absolwenta gimnazjum z edukacji historycznej Stanisław Zając do poszczególnych działów nauczania dołącza odpowiednie pojęcia i terminy historyczne, które w najlepszy sposób umożliwią nauczycielowi zorientowanie się, jaki układ treści powinien przekazywać uczniom.

Układ materiału nauczania, opracowany przez Stanisława Zająca, ma charakter linearny, a zatem zgodnie z zaleceniami podstawy programowej, jest chronologiczny i obejmuje wydarzenia w obrębie kolejnych okresów dziejowych. Materiał został sformułowany jasno i precyzyjnie a konkretne zagadnienia nauczyciel może przyjąć jako gotową propozycję tematów lekcyjnych, które autor podzielił na XVII szerszych zjawisk i 127 tematów rozpisanych na trzyletni cykl nauczania. Nauczyciel, który wybierze ten program ma więc czas nie tylko na jego pełną realizację, lecz także na wykorzystanie zaproponowanych przez autora interesujących tematów powtórzeniowych, które pozwolą na ugruntowanie wiedzy ucznia, a także poszerzenie wszystkich zagadnień o elementy historii regionalnej. Tematy z historii Polski zostały umieszczone na szerszym tle historii powszechnej, chociaż w niektórych przypadkach dzieje ojczyste i powszechne ujęto w sposób bardziej zintegrowany (np. czasy saskie). Zatem podział materiału na poszczególne klasy obejmuje:

- w klasie I gimnazjum – „*Odkrywanie dziejów*” jako wstęp do nauki historii i badań historycznych (bardziej precyzyjny niż w szkole podstawowej), a dalej całą historię starożytną i średniowieczną aż do czasów Kazimierza Jagiellończyka,
- w klasie II gimnazjum – rozpoczyna od wielkich odkryć geograficznych na epocze napoleońskiej kończąc,
- w klasie III gimnazjum – obejmuje XIX stulecie i I wojnę światową.

Taki układ materiału pozwala nauczycielowi nie tylko w optymalny sposób zaplanować całoroczną pracę, lecz także dokonać niezbędnych modyfikacji wynikających z toku roku szkolnego i możliwości zespołu uczniowskiego, z którym będzie pracował. Stanisław Zając podpowiada także nauczycielom, w jakim kierunku mogą pójść uzupełnienia i poszerzenia lekcji bieżących, które mogą urozmaicić zajęcia i zainspirować uczniów do dalszej samodzielnej pracy, np: życie codzienne w różnych epokach – czas wolny, poziom higieny, warunki przetwarzania żywności, choroby i śmierć; historia rodzinna – przemiany w modelu rodziny, sytuacja kobiet i dzieci, wybitne jednostki w historii itd.

Walorem omawianego programu jest także krótki, ale treściwy opis metod i technik nauczania, które nauczyciel może wykorzystać podczas realizacji treści programowych, w tym: rozmowy nauczającej, pracy pod kierunkiem, pracy w grupach, burzy mózgów, debaty „za i przeciw”, drzewa decyzyjnego, metaplanu, analizy SWOT, mapy mentalnej, dramy, symulacji, portfolio, projektu edukacyjnego, na który szczególną uwagę zwraca MEN w zreformowanej edukacji. Przy opisie niemal każdej z tych metod i technik nauczania, Stanisław Zając podaje konkretne przykłady jej zastosowania w materiale lekcyjnym, przy czym dodatkowo podpowiada młodszym nauczycielom jak najlepiej przekazywać wiedzę uczniom, aby stała się ona bardziej operatywna. W tym celu zamieszcza przykłady tabel, które umożliwiają strukturalizację treści nauczania. Stanisław Zając wskazuje także na kierunki integracji międzyprzedmiotowej historii z plastyką, muzyką, wiedzą o społeczeństwie, geografią a nawet fizyką czy chemią.

Inną zaletą tego programu są przykładowe zasady i kryteria oceniania uczniowskich osiągnięć podzielone na poziomy wymagań: konieczne (ocena dopuszczająca), podstawowe (ocena dostateczna), rozszerzające (ocena dobra), dopełniające (ocena bardzo dobra) i wykraczające (ocena celująca) poza program nauczania.

Stanisław Zając zakończył niniejszy program wykazem bibliograficznym literatury dydaktycznej wykorzystanej przy jego opracowaniu.

Na zakończenie pragnę podkreślić, że program autorski Stanisława Zająca pt. „*Poznajemy przeszłość*” spełnia wszystkie wymagania stawiane przed wszechstronnym i nowoczesnym programem edukacyjnym. Merytorycznie bez zarzutu, jest pod względem dydaktycznym dostosowany do wieku i możliwości uczniów, a jego realizacja na III poziomie etapu edukacyjnego, czyli w gimnazjum, jest w pełni możliwa i pozwala na elastyczne dopasowanie przez każdego nauczyciela do zasobów szkoły, w której pracuje. W moim przekonaniu ten program daje każdemu nauczycielowi szansę twórczej i niezwykle satysfakcjonującej pracy a uczniom pozwoli na zainteresowanie przedmiotem i dostrzeżenie jego fascynujących możliwości wykorzystania także na innych lekcjach.

Maria Jadziak